

באדם ונסכוי שמו ואינו נהנה באכילה אלא במוצאי שבת עכ"ל. וכתוב עוד שם (סו"ס קט) נהגו לומר **פיוטים וזמירות** ללות השבת כדרך שמליון את המלך בכניסתו וביציאתו:

8. תשובות והנהגות, ב:קסו

סעודת מלוח מלכה היא **חייב דרבנן**... ואם כן חמיר מאד... אמנם נראה שבצאת השבת מראים **שמצטערים** ורוצים להאריך השבת... ושמענו שרבינו החזו"א זצ"ל אמר פעם "מי שאינו אוכל כזית פה במוצאי שבת יתחרט בעלמא דקשוט"... ונהגו אצלינו לאכול בסעודת מלוח מלכה גם **משיירי** סעודת שבת שמחממין, מפני ששיירי מצוה חשובים הם... והה"ק בעל הפרדס זצ"ל מביא שבסעודה זאת **ממשיך אור** דסעודת שבת לכל סעודות ימות החול...

9. מגן אברהם סימן ש

בגמרא משמע דנכון לבשל **בשר** במ"ש או דבר אחר **ועיין סי' רצ"א** ובזמנינו שמאחרין כל כך סעודה שלישית שאין יכולין לאכול במוצאי שבת יכולין לקיימה **בפירות**:

10. מחצית השקל אורח חיים סימן ש

ועיין סוף סימן רצ"א. דכתב שם מ"א דלכל מילי דשבת **נשים חייבות כמו אנשים**, וא"כ הוא הדין בסעודה זו. גם י"ל דקאי על מה שכתב מ"א אחר זה דיוכל לקיימו בפירות, על זה מקדים להביא ראייה דהא יש אומרים [שם סעיף ה] דאפילו סעודה שלישית יוצא בפירות:

11. קובץ הלכות לרב שמואל קמנצקי, הלכות שבת כד:

גם הנשים נכללות במצות סעודת מלוח מלכה כאנשים. **ולא נהגו לחנך קטנים** בסעודת מלוח מלכה. [הערה ט – אמר מו"ר שליט"א דאע"ג דהיה נראה שמהראוי לחנך ילדים בסעודת מלוח מלכה, מ"מ לא נהגו בזה, ואפשר שהוא משום שאינו חובה כ"כ, עכ"ד.]

12. משנה ברורה סימן ש

(א) יסדר אדם שלחנו וכו' - היינו **לפרוס מפה** על שלחנו דרך כבוד וכן שאר דברים הנהוגים אצלו בעריכת השלחן אבל אינו **מחוייב לבשל** תבשילין ולהכין יותר ממה שצריך לאכול. ומשמע בגמרא דיקבע סעודה זו **על הפת לכתחלה** כמו בשאר סעודות של שבת וגם משמע **דטוב לכתחלה להדר אותה בבשר** או בשאר תבשילין אם יש לו ואם אין לו או שחושש לאכילה גסה כגון בקיץ שמאחרין בזמננו לאכול הסעודה ג' סמוך לערב יקיימה במזונות או עכ"פ בפירות:

(ב) כדי ללוות וכו' - דכשם שצריך לכבד השבת בכניסתה כן צריך לכבדה ביציאתה כשם שאדם מלוח את המלך בצאתו מן העיר ומטעם זה נראה **שטוב להקדימה כדי שתהיה סמוכה ליציאת השבת** ואם אינו תאב עדיין לאכול מהנכון עכ"פ **שלא יעסוק במלאכה בקבע** עד שיקיים סעודה זו ועיין בשע"ת דמשמע דאינו כדאי בכל גוונא לאחרה יותר מחצות. ואמרו הקדמונים דאבר אחד יש באדם ונסכוי שמו וזה האבר נשאר קיים בקבר עד עת התחיה ואפילו אחר שנרקבו בו כל העצמות וזה האבר אינו נהנה משום אכילה כ"א מסעודת מלוח מלכה. ודע דמ"מ סעודה זו אינה **חובה עליו כמו הג' סעודות של שבת** דשם אסמכוהו אקרא וזה רק **מצוה בעלמא** ונ"מ היכי דא"א לו לקיים כולם:

(ג) את השבת - ומטעם זה יש נוהגים **להרבות נרות** במו"ש יותר מימי החול ונוהגים ג"כ לומר פיוטים וזמירות אחר הבדלה:

13. ליקוטי הגר"א בספר מעשה רב, דף קסח-קסט

לסעודת מלוח מלכה יסדר שולחנו ויאכל לא פחות מכזית פת. היה רגיל לאכול **צנון** במלוח מלכה, שהיה **חביב עליו**, גם היה מהדר אחר

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט:

אמר רבי אלעזר: לעולם יסדר אדם שלחנו **בערב שבת**, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית. ואמר רבי חנינא: לעולם יסדר **אדם שלחנו במוצאי שבת**, אף על פי שאינו צריך אלא **לכזית**. חמין במוצאי שבת - מלוגמא, פת חמה במוצאי שבת - מלוגמא. רבי אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא, הוה אכיל מיניה כולייתא. כי גדל אבימי בריה, אמר ליה: למה לך לאפסודי כולי האי? נשבוק כולייתא ממעלי שבתא. שבקוהו, ואתא אריא אכליה.

Rabbi Elazar said: A person should always set his table on Shabbat eve with all the preparations for an important feast, even if he only needs the table set for an olive-bulk of food. And Rabbi Hanina said: A person should always set his table at the conclusion of Shabbat, Saturday night, for a feast in deference to the Shabbat that passed, even if he only needs the table set for an olive-bulk of food. And with regard to the meal at the conclusion of Shabbat, they said: **Hot water after Shabbat is a remedy, warm bread at the conclusion of Shabbat is a remedy.** The Gemara relates: **They would prepare for Rabbi Abbahu at the conclusion of Shabbat a third-born calf, and he would eat one kidney from it. When his son Avimi grew up, he said to his father: Why do you waste so much? Let us leave a kidney over from Shabbat eve, and you will not need to slaughter an entire calf for that purpose. Indeed, they left the calf and did not slaughter it, and a lion came and ate it.** This teaches that one should not be miserly when it comes to honoring Shabbat.

2. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קיט: ד"ה לעולם יסדיר

פי' כל היכא דאפשר, אבל אין זה חובה,

3. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל ח סעיף לו

אשרי למי שמקיים סעודה רביעית בפת והיא נקראת סעודת "מלוח מלכה". ולמי שאי אפשר לו לאכול פת, על כל פנים יאכל מיני מזונות, וזהו **חוב גמור**:

4. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן ש סעיף ג

וטוב לבשל בשר או דבר אחר במוצאי שבת לכבוד סעודה זו ובזמננו שמאחרין כל כך סעודה ג' שאין יכולים לאכול במוצאי שבת יכולים לקיים סעודה זו בפירות (ואין צריך להקדים סעודה ג' בשביל שיאכלו סעודה זו כראוי שסעודה זו אינה חובה כל כך אלא **מצוה מן המובחר** בלבד):

5. ערוך השולחן אורח חיים סימן ש סעיף ג

רבים אין נזהרים בסעודה זו והמקיימה **שכרו מרובה** וכל יראי אלקים מתאמצים לקיימה ואוכלין כזית ונכון לאכול בשר מי שיכול לאכול ואם לאו יאכל דגים שגם זה מאכל חשוב או פירות טובים כשיש לו ויאכלם עם פת ומי שאינו יכול לאכול פת כלל יקיימה במזונות ובפירות **ואם המשיך סעודה שלישית תוך הלילה ואכל בלילה כזית יכול לצאת בה גם סעודת מלוח מלכה** [א"ר] ובתוס' שבת [ק"ח. ד"ה והא] מבואר דגם לעני העובר ממקום למקום צריכין ליתן לו סעודה למוצאי שבת ע"ש:

6. טור אורח חיים הלכות שבת סימן ש

לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אפי' אינו צריך אלא לכזית **כדי ללוות השבת**:

7. בית יוסף אורח חיים סימן ש

א לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת וכו'. בפרק כל כתבי (קיט:). כתוב בשבלי הלקט (סי' קל) משל **שמליון את המלך ביציאתו כשם שמליון אותו בכניסתו** (ע' פסחים קג.) ובסודורים מפרש אבר יש

פת חמה. פעם אחת חלה והקיא וכשהבריא מעט צויה להעומדים לפניו לראות אם עדיין לא האיר השחר שילעסו אותו כזית פת בעל כרחו כדי לקיים מצוות מלוה מלכה. **אשתו** קיבלה על עצמה להתענות הפסקה והפסיקה בסעודת שלישית ותכף לאחר הבדלה שכבה לישון ויוודע לו הדבר ושלה לה שבכל הפסקות עדיין לא יתוקן **הפסד מלוה מלכה אחת** אז תיכף קמה ואכלה. [תוספת מעשה רב]. סעודת מלוה מלכה צריך להיות דוקא בפת. ושמעתי שפעם אחד בא אליו תלמידו הגר"ח מוואלאזין במוצש"ק ושאל ממנו רבינו אם אכל סעודת מלוה מלכה והשיב לו שכעת אינו בקו הבריאה ומתיירא שלא יזיק לו וע"כ היקל לקיימה **בעוגת דבש**, שחק ממנו רבנו וצויה לו לקיים תיכף הסעודה בבית רבינו.

14. חיד"א, מחזיק ברכה, סימן ש... מאד צריך ליזהר בזה, ולמי שאי אפשר לו לאכול פת לפחות **יאכל פת הבאה בכסנין** ויכוין ללוות השבת ולהשאיר ברכה בסעודות החול ויאיר להם מקדושת השבת.
ד. פרק כל כתבי... ומכאן נלמוד דמאן דאפשר ליה טוב לעשות דבר מחודש למוצאי שבת דבעי סעודה באנפי נפשה ולא משיירים...

15. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן כא ... ובדבר מי שנוהג לאכול בסעודת מלוה מלכה במו"ש בשר שראוי לעשות כן למי שאפשר לו כדאיתא במג"א סימן ש' מסתבר שכיון שעכ"פ מאיזה טעם שיהיה נמצאו **אף מיראי ה' וזריזין במצות שלא הקפידו לאכול בשר בסעודת מלוה מלכה** אלא אפילו בדורות הקדמונים...

16. ביאור הגר"א אורח חיים סימן ש... לכזית. כל"ה הגמ' **ובפת דוקא** כמו בע"ש דמימרא דר"א ור"ח כהדדי איתמר שם קיט ב' ע"ש:

17. באר היטב סימן ש"ק א... ויהדר לאכול מין מאכל **שתאב עליו** יותר אף שהוא ביוקר.

18. אליה רבה סימן ש... (א)...וז"ל פסקי תוס', יהדר לאכול מין מאכל שתאב אליו יותר אף על **פי שהוא ביוקר**, ואם הוא תאב לאכול הרבה מינים יהדר אחריהם כפי יכולתו, אבל לא יכין מכל מין אלא כפי מה שמשער שיוכל לאכול ממנו, אלא שלא ישער בצימצום רק בריוח, וכן על דרך זה בכל ג' סעודות בשבת... ואני שמעתי שאם נמשך סעודה שלישית עד אחר חשיכה **א"צ לאכול עוד סעודה רביעית במוצאי שבת**..

(ב) ונסכוי שמו וכו'. במטה משה [סי' תקיג] כתב **לז שמייה** וממנו נתהווה האדם בעצם הטיפה, וכאשר ימות האדם העצם זה **אינו נימוח, ואפילו יכניסו באש אינו נשרף, וברחיים אינו נטחן, בפטיש אינו מתפוצץ**, וממנו יחיה האדם לעת התחייה, והוא המקבל עונג ועונש אחר מיתת האדם, ועצם הזה שרשו ועיקרו מעצם השמים:
(ג) ואינו נהנה וכו'. א"כ **לא נהנה מעץ הדעת** לכך אינו נפסד, שמעתי:

19. ט"ז אורח חיים סימן ש"ק א... (א) (פמ"ג) לעולם יסדר כו'. **לא נתכנונו לעניין עשיית תבשילין** אפילו א"צ להם אלא לכזית... אלא פי' יסדר שלחנו **בפריסת מפה** על השלחן ושאר מינים הנהוגים אצלו לעריכת השלחן וע"ז אמר אפילו מי שאין רגילו כי אם בכזית **הן מצד עניונו הן מחמת שביעתו** מכל

מקום באותו כזית **יעשה לו הכנה ויפרוס המפה משום כבוד שבת** וכ"מ סי' רס"ב שכתב ויסדר שלחנו ויציע המטות כו' משמע **דעל הכנה קאי לא על הסעודה** דומיא דהצעת המטות אבל בענין הסעודה יעשה כמנהגו כנלע"ד...

20. אשל אברהם (בוטשאטש) סימן ש... יסדר אדם שלחנו. המג"א ע"ה כתב ששמע שסעודת הלוויית שבת קודש מלכתא נכון להיות בבשר, ע"ש. ואולי **אין הכרע מעובדא שבש"ס** הקדוש [שבת קיט, ב], כי שם היה רק מצד **מיעוט הכבוד**... רק שמכל מקום יניחו מפה על השלחן לכבוד, **כלשון השו"ע והפוסקים יסדר שלחנו**. ומי שאין לו רצון אז לאכול לחם, **אין מוטל עליו לטרוח לאכול גם לחם**, ואין משמעות מהש"ס והפוסקים לאכול אז לחם. רק מכל מקום יסדר במפה, שיהיה מעין סגנון סעודת קבע קצת:

21. שמירת שבת כהלכתה פרק סג
א. יסדר אדם את שולחנו במוצאי-שבת אפילו אינו צריך אלא לכזית, והטעם – כדי לכבד את השבת ביציאתה כדרך שמכבדה בכניסתה, ואף כי רבים אינם נזהרים בסעודת "מלוה מלכה", כל ירא שמים יתאמץ לקיימה. ויכוון לאוכלה לשם סעודת "מלוה מלכה", ונכון לומר – "לשם מצות סעודת מלוה מלכה".

ב. לא יפשוט בגדי שבת עד אחרי סעודת "מלוה מלכה", וגם שולחנו יהיה מכוסה במפה עד אחרי סעודה זאת.

ג. גם האשה מן הראי שתאכל סעודת "מלוה מלכה", ויש אומרים שאף יש להקפיד על כך, שתקיים מצוה זאת.

ד. סעודת "מלוה מלכה" אינה נוהגת במוצאי-יו"ט.

ה. טוב להקדים סעודת "מלוה מלכה" סמוך ליציאת השבת, ואם אינו תאב לאכול מיד אחרי צאת השבת, יכול לאחרה, אבל לא יעשה כל מלאכה שיש בה משום קביעות עד שיאכל סעודה זאת. ומצוה מן המובחר לקיים מצות "מלוה מלכה" עד סוף ארבע שעות בלילה, ובוודאי לא יאחר אותה עד אחרי חצות הלילה.

ו. האוכל סעודה שלישית בשבת ומאריך בה עד חשיכה, פטור מסעודת "מלוה מלכה", אבל יש אומרים שגם במקרה זה יש לאכול סעודה זו.

ז. גם אם הוא שבע מסעודת השבת, מכל מקום ידחק את עצמו לקיים מצות סעודת "מלוה מלכה", אבל אין היא חובה עליו כמו שלוש הסעודות של שבת.

ח. לכתחילה יקיים גם סעודה זו על הלחם, כמו שאר סעודות שבת, ויהדר לאכול תבשיל חם כלשהו. ואם אין באפשרות לאכול לחם, כגון שהוא שבע מסעודת השבת, יאכל מיני מזונות, או לפחות תבשיל מבושל, ולוא פירות מבושלים. **ובשעת הדחק יוצא ידי חובתו גם בשתיית כוס תה חם** וכדו'.

ט. טוב להכין תבשיל מיוחד לסעודה זאת, ולא לאכול רק משיירי סעודות שבת.

י. בשר שנשאר בשבת חזון, מחלוקת הפוסקים היא, אם מותר לאכול אותו במוצאי שבת בסעודת "מלוה מלכה".

יא. יש נוהגים להרבות נרות בסעודה זו ולומר בה הזמירות המיוחדות למוצאי-שבת.

יב. מנהג יפה לקפל מיד במוצאי-שבת את הטלית שהתעטף בה בתפילת השבת, והטעם – כדי להתחיל את השבוע בדבר מצוה.